

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 9. julija 1862.

Odpisi c. kr. krajske deželne vlade tukajšni kmetijski družbi.

Bravcom „Novic“ je znano, da se je kmetijska družba v svojem poslednjem zboru o marsikakih, gospodarstvo zadevajajočih zadevah obrnila na slavno c. kr. deželno vlado. Kaj je na te prošnje blagovolila odgovoriti, naznanjamo sedaj, ker je dobro, da se sploh zvé.

O zadevah, rubljenja premikljivih reči.

Na prošnjo kmetijske družbe, naj bi gosposke pri sodniškem in političnem rubljenju premikljivih reči se vsigdar zvesto in natanko po tem ravnale, kar §. 296 občnih državljskih postav in §. 340 kazenskega reda ukazuje, je c. k. vlada odgovorila, da je sebi podložne c. kr. kantonske gosposke opomnila, naj pri političnih davkovskih eksekucijah zvesto ravnajo po dotični postavi, — zastran sodniških eksekucij pa je prošnjo kmetijske družbe c. kr. viši sodni izročila, naj ona tudi to veva sodnijskim gosposkam.

Da bi se duplikati davkovskih in zemljišnodveznih bukvic brez štempeljna (koleka) ljudem dajali.

Vodstvo c. kr. deželne davkovske direkcije je poslalo vsem podložnim c. k. davkovskim gosposkam poduk, da pri duplikatih bukvic cesarskih davkov ali gruntnega odškodovanja se le takrat štempelj ali kolek z 72 kraje. odrajtuje, če kdo želi, da se v tacih bukvicah plačilo že poprej odrajtanega davka potrdi ali če se sploh želi, da se potrdi, da je davek ali plačilo dosihmal odrajtano. Sicer pa se morajo duplikati takih bukvic samo za povračilo bukvarskih stroškov dati brez štempeljna.

Zavolj odrajtovanja davkov pri c. k. davkarjih.

Na prošnjo kmetijske družbe, naj bi c. kr. davkovske gosposke vsaki dan razun nedelj in praznikov prejemale davke, je c. k. davkovska vradnija v Ljubljani odgovorila, da vsaki dan se prejemajo davkovske plačila, le prve tri dni vsakega mesca in pa ob nedeljah in praznikih ne, ker tiste prve tri dni vsakega mesca potrebuje davkovska gosposka za-se, da more od vsakega mesca svoje rajtenge sklepati in je pri tem delu nobeden ne moti. Čeravno je ustanovljeno, da po neki vrsti od sosesk prejemajo c. kr. davkarije plačila, se more vendar tudi čez to vrsto odrajtati vsaki dan, le gori omenjene prve tri dni mesca ne.

Razjasnilo cesarske postave zastran rekrutiranja.

Ker se §. 21 v stavkih 18. in 19. različno zdaj tako zdaj drugač razlaga, je c. kr. državno ministerstvo z razpisom od 5. februarja sledeče pojasnenje dalo:

V 18. odstavku imenovana lastnost, da zemljiščno (gruntno) posestvo mora podédovano (poerbano) biti, se nanaša samo le na poslednjega posestnika, ki prosi vojaščine oprosteno biti. Postava tedaj ne tirja, da bi gruntno posestvo moglo že od nekđaj od sina po očetu podedovano (erbano) biti. Nasproti pa je v prigodkih k odstavku 19. za oprosteno sina ali vnuka treba, da je posestnik

(posestnica) gospodarstvo podedoval; zakaj ta odstavek z besedami „ena v tem §. imenovanih kmetij“ terja vse v odstavku 18. zahtevane lastnosti gospodarstva tudi za primerljeje v odstavku 19. omenjene. Tedaj oprosteno po odstavku 19. ni dopuščeno, ako posestnik ali posestnica, kateri zahteva oprosteno sina ali vnuka, gospodarstva ni podedoval in ga je morda še le kupil iz namena, da bi tako oprosteno dosegel.

Trgovina in národna šola.

(Konec.)

Mnogo je ljudi, ki so važnost trgovine spoznali, in jo od vseh strani opazovali, o nji tudi mnogo premišljevali in bukve pisali. Pa tukaj ni mesto, da se to pretresa. S temi želimo le dokazati, da se pri nas more bolj na trgovino gledati, in je ne le v realnih in kupčijskih solah v duhu sedanjega časa pospeševati, temuč tudi na to paziti, da se na glavnih slovenskih šolah v ti reči primerni poduk deli, ker predobro vemo, da vsi trgovci prave kupčijske šole obiskovati ne morejo. Pa žalibog! da imamo dandanašnji takih trgovcev, ki morda še slovenski ne, toliko manj pa pravilno nemški pisati ne znajo. Kako hočejo taki uspešno trgovati ter s svetom barantati?! — Kako bodo oni trgovske knjige vodili, račune pisali itd., ker niso v nobeni stvari temeljito podučeni! Res je, da nekteri se ponašajo z nemškim govorom in pisavo, al trebuh hoče počiti, uho oglušiti in z zobmi bi se mogel v ustnice ugrizniti, da smeha ne spustiš, ako jih slišiš izobražen govoriti ali če njihno pisavo bereš!

Glavno vodilo pri trgovini je pa jezik, in to najprvi domači, kjer tržujemo, in pa njemu sorodni slovenski; al tudi nemški, laški, francozki itd. tu sém spadajo. Kjer živimo, tisti jezik moramo pred vsem znati, in ob njegovih roki potujoči k naučenju ptujega jezika postopati, naj si bo kojigod. Doma bomo najbolje opravili po domače, in le z unanjim pokažimo ljubezen in izobraženost z željo in miseljo, da bodo tudi oni nas ljubili in k izobraževanju našega jezika pripomogli.

Slovinci! ljubi sobratje! Znano je vam, da naš jezik ima zdaj to pravico povsod kakor vsak drug; njegovo popolno znanje je toraj tudi nam izobraženim potrebno in predpisano; mi ga toraj moramo viditi v glavnih naših šolah v prvi vrsti, njega, ki nas v ožjem in daljnem zmyslu živí in odreja in nam pot drugam odpira. Bodite na svoj jezik ne le samo za to ponosni, ker ga naš pravični cesar sam priznava po vseh uredih; ljubite ga tudi zato, ker je Vam od Boga podeljen, ter ne zametujte božjih daril enaki prevzetnim angeljem; z eno besedo: ne demoralizirajte svoje národnosti, ako hočete biti srečni in spoštovani. Saj znamo, da Slovani sploh so in bodo zvesto vili vence nad glavo našega cesarja; za njega damo in smo dali kri in blago; tega blagega značaja Slovana pa nismo iz ptujstva dobili, vsisali smo ga z materinskim našim mlekom! — Dajmo pa tudi drugim njihno poštenje in bravovsko ljubezen, bodi si Oger, Lah ali Nemeč itd.

Tedaj naj bodo v glavnih šolah na pravem mestu vrata odprte tudi nemškemu in laškemu jeziku, in to po potrebi kraja.

Naš jezik naj pa klije v domači krepko; vediti moramo, kdor zna čisto in dobro slovenski jezik, ne bo prodan ne na Hrvaškem, ne na Srbskem, ne na Slovaškem, ne na Českem, ne na Poljskem, ne na Ruskem; največi del sveta je našemu jeziku odprtega; samo to Vam moramo povedati, da s „kranjsko špraho“ zares ne moremo daleč, in da le čisti slovenski jezik je brat drugih slovanskih narečij, katerim solnce nikoli za božjo milost ne ide.

Ako nekterim lenim in neumnim čisti jezik slovenski ni ljub, zato jezik nikakor svoje veljave ne zgubi, kakor je tudi pri Nemcih čisti nemški jezik zato ne zgubi, če ga ravno vsak butec ne zna.

Ako se pa jezik nemški v glavnih naših šolah uči, naj se postopa po dobrih pedagoških vodilih. Zeló natlačen se nam vidi dosedanji nauk, in treba je zares dvojezičnim glavnim šolam pripravljavne šole, v kateri bi se otroci v domačem jeziku že lahko pisali, brati, malo računati in moliti naučili, in še le potem v 1. razred stopili, kjer bi se po previdnih sekiricah jezika roka v roko učila, in to tako deleč, da se zna učenec po dokončanem 4. razredu v prosto pisanih spisih tudi nemški dobro izraziti, in tu naj bi se posebno gledalo bolje na pravopis kakor na umetne izraze, ki prav za prav v te šole še ne spadajo. V ti šoli bi učenec zadosti nauka dobil, se v prihodnji nedeljski šoli še bolje izobraziti. Naj vam ne bo žal za krajcarje, ki jih bote morda za to plačali, plačilo bo tudi Vam v svoj čas sledilo; terjajte, da se Vam nedeljske Vaše šole tako uredijo, kakor je že visoko ministerstvo zapovedalo, kar je pa v Vašo škodo le na papirju ostalo, — in tudi trgovina — izobraženost Vaša — bo lepo cvetela! — Od gospodov učencikov pa pričakujemo, da bodo dozdanje rane naših šol celili in enkrat previdili, da s tem ni nič pridobljeno, ako samo na to bijejo, da bi se otroci le nemščino lomiti učili, svoj jezik le za smehljivo parado malo brali, in nazadnje pa za življenje nič ne znali! — Mislimo, da bodo pošteni nameri vlade, koja pa ravno blagostan svojih udanikov želi in potrebuje, zadostili ter dokazali svetu miroljubnost, izobraževanje, zvestobo in napredovanje slovensko!

Rodoljub.

Sviloreja.

Kako se povsod poprijemajo sviloreje (židoreje), nam kaže dopis dunajske kmetijske družbe, koja naznanuje, da v doljni Avstriji se je v sledečih krajih od zdravih črvičev pridelalo kokonov toliko:

V mestu „Grossenzersdorf im Marchfelde“ pri več gospodarjih okoli 5—6 centov kokonov,

v „Sachsengangu“ pri Grossenzersdorf-u pri baronu Thavonat-u 30 centov,

v Brucku na L. pri več gospodarjih okoli 40 centov,

v „Atzgersdorf-u“ pri g. Primavesi 40 lotov semena,

v „Felixdorfu“ pri učitelju gosp. Ferd. Wank-u.

Kdor želi odtod semena, se lahko tjè obrne.

Naši sovražniki.

Dobrovoljno premišljevanje za gospoda in kmeta.

M. — Ako bi po napisu teh vrstic utegnil kdo soditi, da bom zabavljal ali z draženjem sovraštvo med narodi obujal, ga prosim koj v začetku, naj obrne nenavajene oči od teh vrstic, v katerih hoče človek mirne krvi z mirno besedo samo to razložiti, da mi Slovenci nimamo pravih sovražnikov, in da tisti, ki se kot taki vedejo, so nam le močno koristni prijatli, ki zaslužijo posebno zahvalo.

Da se pa ne ravnam po šegi mnogovrstnih dopisovavcov,

ki o naših zadevah čudovite svoje misli razodevajo v ptujih časnikih, temelja dokazov in resnice jim pa podstavljati zabijo, naj se napotim na trnjevo stezo resnice, koja me prvič pelje v zgodovino. V tej se pa nečem deleč podati, ne celó v tisto staro dōbo, koja plesnivi pergamenti po besedah nekega levičnika v državnem zboru nimajo nobene veljave več; ampak komaj petdeset let nazaj, v katerih se po načrtu neke nove zgodovine krajske vojvodine vedno spoznava upljiv prerodivne nemške omike.

Komaj petdeset let je od tega, kar se je govorilo in pisarilo, da na naši zemlji slovenski zraven Nemcov, Lahov, Novogrkov, Ilirov, Japodov in Bulgarov prebiva neki narod, kterega jezik je izvrstno ruskemu podoben. Nihče tedaj ni dvomil, da je ta narod slovanskega debla. Akoravno se pa Slovani teh pokrajin že od nekdanj, in ne samo v dōbi „noviški“ imenujejo Slovenci, so jim vendar ti ptuji preiskovavci dajali razne imena in jih ločili v mnoge plemena: Vinde, Vende, Krajnce, Dolence, Gorence in Notrajnce, bele in suhe Krajnce, Čiče in Krašovce, Ipavce in Posavce, Rezjane in Ziljane, Gorjance in Poljance; zraven so pa rekli, da ti rodovi mirno med seboj živijo, da so priljudni in bistroumni, trdni delavci, pokorni državljanji in prav hrabri vojaki.

Ko so ti preiskovavci v imenovanih rodovih zapazili nekaj dobrega, toda zakopanega dušnega kapitala, so ga jeli oživljati s tisto omiko, s ktero so sami bili dojeni, od koja izveličavne moči so prepričani bili. Kar so menili, da je edino samo dobro, so jeli tudi nam ponujati, toda takrat še ne s tolikim hrupom in tako — skrbjo. V hipu so se šole ponemčile, slovenski jezik, kot sirov in neomikaven, je bil iz njih izpoden, slovensko govorjenje v šoli celó kaznovano, in skoraj misliti se je moralo, da je tudi sam Bog slovenski pozabil, ker učenci so smeli samo iz nemških bukvic moliti! Da je pa „znanstvo moč“, se je pokazalo tudi pri nas. Kinčali so se sinovi naše domovine s slavo učenosti; mnogi sicer so nehvaležni od matere pobegnili v ptuje tabore; tisti pa, ki so hotli ostati domovini hvaležni, so stopili med narod, in ga budili iz tisučletnega spanja. Predramil, zavedel se je narod in spoznal, da mu bliši nova zarja po tužni noči. Med tem, ko je narod v sebi občutil moč dušnega življenja in misliti jel, da ima od večne resnice postavljeno pravico kot narod živeti, se je mladina v šolah, velikih in malih, nasitovala nemške kulture. Složno, složno se je nemškovalo po vseh naših pokrajinah s pripomočkom, ki je hotel za nas, kot neomikance, posebno primeren biti. Palica, o ti palica leskova, kako globoko si segala v življenje naše mladeži! V vsaki učilnici odkazovala se je nad glavo učiteljevo gladka pošast, bolj debela kakor šiba, tanja pa kakor palica. Njeno ime, ktero moramo zavoljo kulturhistorične vednosti vzeti v književni jezik, je „štaberl.“ Prvi ga je poljubil, drugi na njem klečal, tretji ga je čutil na raztegnjeni dlani. Pri seji zlo potrebni del trupla, na kterega se palica zavoljo njegovega večega obsega posebno „prileže“, je bil pa najbolj pripraven spoznan za vcepjanje ali vtepanje nemške slovnice. Vsak oddelek slovnice se je s palico dal v zvezo pripraviti, pa tudi spomin na nauk, kterega je palica pritrdila, se je teže izbrisal iz pameti. Palica je bila vidna moč, ki je v učilnici obdrževala red in mir, ki je obujevala pazljivost in marnost. S strahom se je takrat tudi v šoli vladalo. Neutrudena ubijavka strahú je marsikterega dečka že prvi dan uka ostrašila; pa trudil in trudil se je revček, misleč: „terret štaberl, aspice praemium.“ Ko je pa čez nekaj trudapolnih let v domačo Arkadijo priromal, kaj je bilo premium? Andrejček je znal slovenski govoriti, toda ne pisati, nemški je znal pisati, pa ne govoriti. Andrejčkov oče je pa klel in se za ušesi praskal, da je fantič toliko potratil, da je šolo na kol obesil, in zdaj ni ne za delavca ne za gospoda.

(Dal. prih.)